

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Албена Стаменова

относно конкурс за професор по чешки език,

обявен в ДВ бр. 44/29.05.2018 г.

Конкурсът за професор по чешки език е осигурен с курсове по практически чешки език, историческа граматика на чешкия език, прагматика на чешкия език и магистърски курс „Славянска древност“. Единствен кандидат е доц. д-рн Маргарита Захариева Младенова, която работи в Катедрата по славянско езикознание от 1983 г. и понастоящем води занятията по гореизброените учебни дисциплини. Тя участва в конкурса с публикации от 1998 г. насам – 3 монографии, 2 учебника, 2 речника в съавторство, 70 статии и студии, 9 хроникални бележки и персоналии, 17 рецензии и 9 сборника.

Сферите на научна дейност на Маргарита Младенова са множество и очертават разностранни търсения. Същевременно те са взаимосвързани чрез общата си сравнителна и съпоставителна славистична насоченост – както в по-тясно езиковедски, така и в по-широк историко-културен контекст. Невъзможно е, а и би било непродуктивно те да бъдат строго формално разделяни, но е възможно да бъдат набелязани области с по-концентрирана проблематика и интензивност на изследванията.

Като дългогодишен преподавател по чешки език и други свързани с него учебни дисциплини, основната част от професионалната дейност на Маргарита Младенова е свързана с развитието на бохемистиката не само в академичен, но и в приложен план. Граматичният ѝ труд „*Чешка граматика (с упражнения)*“ от 2004 г. (II.2)¹ представя на българската публика граматиката на чешкия език едновременно от теоретична и

---

¹ Разделите и номерата на публикациите цитирам съгласно представената библиография.

практическа гледна точка, изхождайки от особеностите на преподаването на чешки език на българи, добре познати на авторката и отразени в упражненията към граматичния материал. Към нуждите на преподаването на историческа граматика на чешкия език и история на чешкия книжовен език е ориентирана написаната от нея част в първия том на поредицата „История на славянските езици“ (IV.2.). Тази работа представя за първи път на български език и от български автор развитието на чешкия език, установяването на книжовната му норма и процесите на кодификацията му.

М. Младенова работи също за популяризирането на славянските езици в извънуниверситетски среди чрез пособия с приложно-практическо значение. Нейно дело са частите, отнасящи се до чешкия език, в създадените в съавторство „Ръководство за обучение и самообучение по български, словенски, словашки и чешки език за целите на туризма“ (IV.3.) и „Многоезичен учебен речник за целите на туризма“, и двете от 2008 г. (IV.4.). На преподаването на чешки език в България са посветени също редица нейни статии (V.19, 20, 21, 27, 56, 68 и др.).

Израз на дълбоко познаване на чешкия език и стремеж към популяризирането и разпространението му в България, както и принос към изучаването му, е и лексикографската дейност на Маргарита Младенова – участието ѝ в авторския колектив, създал двутомния *Чешко-български речник* (V.25). Макар и невключено в публикациите, предлагани за настоящия конкурс, доказателство за тези ѝ качества е също редакторството ѝ на *Краткия чешко-български речник на не книжовната лексика*, дело на Я. Бъчваров и колектив. Редица нейни статии изследват бохемистична и съпоставителна чешко-българска езиковедска и културно-историческа проблематика (V.25, 28, 37, 38, 42, 46, 47 и др.). В по-широк контекст са поставени статиите, осветляващи някои аспекти от историята

на българската славистика и приносът на отделни личности за развитието ѝ (V.43, 57, 66, 79 и др.).

Научните интереси на М. Младенова излизат далече извън тясно бохемистичната сфера. Редица нейни разработки, релевантни по настоящия конкурс, са в областта на сравнително-историческите и съпоставителни славистични изследвания. Това са изследвания, посветени на названията на месеците в с. Бобощица, поставени в общославянски контекст (V.77), върху някои фонетични явления в индивидуалния развой на славянските езици, доказващи тяхното родство (V.36), на изследванията на славянската древност в трудовете на учените от XX в. (V.64) и някои други.

С общославистична насоченост и значение са работите на кандидатката в областта на Кирилометодиевистиката. С най-голям обхват се отличава монографията *„Кирило-методиева география и езикова история или Кирил и Методий, западните славяни и какво е (о)станало после“*, издадена през 1999 г. (II.1). В това изследване, с оглед на археологическите находки и общи исторически сведения за епохата на Моравската мисия на Кирил и Методий, се застъпва тезата, че тя е протекла в съвременната област Моравия в Чешката република, т.е. че някогашната Велика Моравия е била разположена северно от р. Дунав. На следите от тази мисия на Солунските братя сред западните славяни са посветени и редица други изследователски (V.42, 63, 78), както и енциклопедични статии за Кирило-Методиевата енциклопедия (V.31, 32, 35). Пак в тази енциклопедия от М. Младенова са представени някои личности, свързани с Кирило-Методиевата проблематика (V.29, 30, 34).

Славистичните проучвания с историческа насоченост на кандидатката са задълбочени и разнообразни. С историята на българския и чешкия език е свързан анализът на старочешката хроника на т.нар.

Далимил и едно старобългарско преводно произведение – Никодимовото евангелие. На старочешкото произведение се гледа като на Кирилометодиевски извор, но освен това то е разгледано от структурна гледна точка и във връзка с други по-ранни и по-късни чешки хроники (V.38, 42). При старобългарското произведение интересът е съсредоточен предимно върху лексикалните му особености (V. 23, 41). На графико-правописните особености на група ръкописи от Подкарпатска Рус (Задкарпатска Украйна) в Националната библиотека на Чешката република в Прага е посветена публикацията (V. 87).

Една от сферите на изявен научен интерес на Маргарита Младенова са историческото славянско езикознание, типологията на славянските езици и славистичната езиковедска компаративистика, етимологията и лексикалната семантика. В тази област безпорен принос представлява трудът ѝ *„Семантика на притежателните глаголи в българския, чешкия и руския език“*, 872 стр. Издаден през 2018 г., той е защитен като дисертация за получаване на научната степен „доктор на филологическите науки“ през 2017 г. Това е диахронно съпоставително изследване на семантиката на посесивните глаголи в три езика – български, чешки и руски. Развитието на тази семантика е проследено за всеки от разглежданите езици в 4 синхронни среза – началният период от развитието на писмеността, XIV в., XVII в., XX в. – чрез ексцерпиране на разглежданата лексика от по един писмен паметник, представящ съответния език. За руския език от XVI в. са обработени 2 паметника, а за периода от XX в. са разгледани и преводите на всеки един от избраните оригинални текстове на всеки от другите два езика. Трудът се състои от увод, 6 глави, заключение, библиография на използваната научна литература, наброяваща 151 заглавия на научни изследвания, 13 обработени източника и 20 речника.

Тази книга е резултат от дългогодишна последователна работа в изследваната област и представлява широкомащабен по замисъл и детайлно изпълнен труд, показващ широката научна ерудиция на авторката. Това е първият опит в научната литература досега за обобщаващо монографично представяне на категорията посесивност в славянските езици и глаголите, които я изразяват, върху съпоставителен материал от три славянски езика, представени в развитие. Съчетаването в него на исторически и синхронен подход позволяват изследваният материал да бъде представен всеобхватно. Скрупульозната обработка на значителни текстови масиви в диахрония дава възможност за прецизни наблюдения както върху семантиката на изследваните глаголи, така и върху спецификата на конкретните им употреби. Това позволява наблюдения и изводи върху всеки от изследваните езици, а също и сравнение между тях на всеки от синхронните срезове.

Освен като теоретично езиковедско постижение, това изследване е приложимо в сферата на лингвистичната прагматика и практиката на превода, което разширява потенциала на използването му от чисто научното към практическото.

Като отделна приносяна област в научната дейност на Маргарита Младенова могат да се разглеждат теоретичните ѝ общославистични работи, засягащи отношенията между езика и обществото (V.22, 37, 39, 45, 52, 53, 54). В ретроспективен план социолингвистичният подход, който е застъпен още в изследването за Кирило-Методиевата мисия сред западните славяни (II.1), е прилаган внимателно и избирателно с оглед на сведенията за развитието на езиковата ситуация в историята на чешкия език от ранните му периоди, с които съвременната наука разполага.

Лингвистичната прагматика е още една област, в която кандидатката М. Младенова е работила, както е видно от публикациите (V.26, 65, 75, 85).

Приносна е също редакторската ѝ дейност. Като специалист и преводач на художествена литература тя е редактор на превода на 17 книги от чешки език. Съставител и редактор е на 9 сборника статии от научни форуми и е член на редколегията на списание „Съпоставително езикознание“.

В обобщение ще изтъкна, че представените за рецензиране трудове разкриват разностранна, задълбочена и продуктивна научна, преподавателска и редакторска дейност. Творческото развитие на Маргарита Младенова през двадесетте години, изминали от предишната ѝ хабилизация, впечатлява с броя на научните публикации и с обхвата на научните ѝ търсения. Приносите ѝ в областта на бохемистиката и славистиката разкриват един учен от световна величина. Затова аз убедено гласувам за това доц. д-р Маргарита Захариева Младенова да заеме академичната длъжност професор по чешки език.

доц. д-р Албена Стаменова

12. XI. 2018 г.

София